

A következő tényezők milyen jelentőségűek valamely könyv megvásárlásának eldöntésében?

	nagyon fontos	fontos	nem fontos
Kedvező ismertetés	134	59	12
Stílus, olvashatóság	71	87	27
A mű elolvasása	52	68	59
Tanszéki igény	129	38	14
Hallgatói igény	63	92	20
Kedvezményes árajánlat	24	70	90
A szerző tekintélye	100	90	8
A kiadó tekintélye	61	110	23
Állományban valamely szakterületen hiánypótlás	81	86	24
Új mű a könyvtárban már képviselt tárgykörben	80	89	15
Személyes kapcsolat kiadóval, kereskedelemmel	3	34	160
Kongresszuson, kiállításon szerzett tájékoztatás	7	88	125

A kiadók tájékoztatási eszközeinek rangsorolása

	nagyon használható	közepesen használható	kevésbé használható
katalógusok	91	81	16
reklám	69	87	25
ismertetések	140	41	11
hirdetések	33	77	68
címjegyzékek	22	53	104
ügynöki látogatások	11	64	105
rölapok	62	70	39
kiállítás	28	70	83
megrendelőlapok	52	25	98

A szerzőn, címen, kiadón, a kiadás időpontján és az áron kívül milyen bibliográfiai adatokat tartanak még fontosnak a rendeléshez?

	könyvtár
ISBN (International Standard Book Number = Nemzetközi Szabványos Azonosító Könyvszám)	50
LC katalóguscédula száma	128
az előzetes katalógizálásról szóló információ	59
egyéb	31

[Information News and Sources, 7. köt. 9. sz. 1975. p. 257, 272–273.]

(Dáczer Éva)

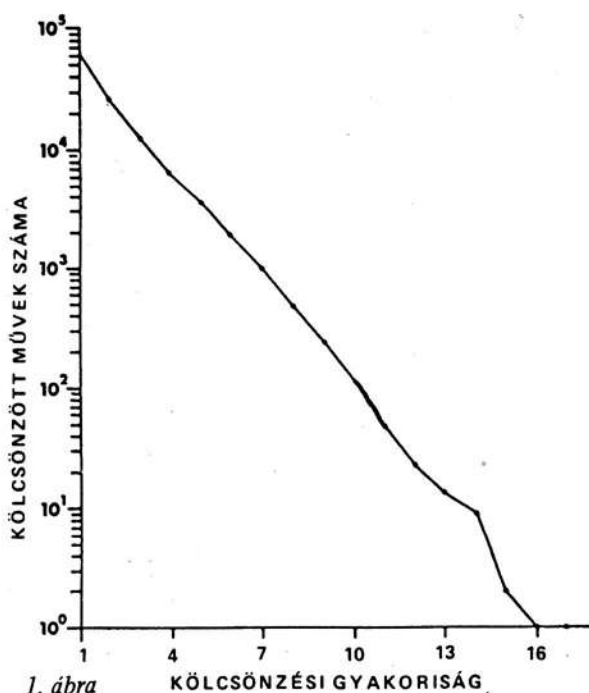

Az állománygyarapítás hatékonyságának vizsgálata

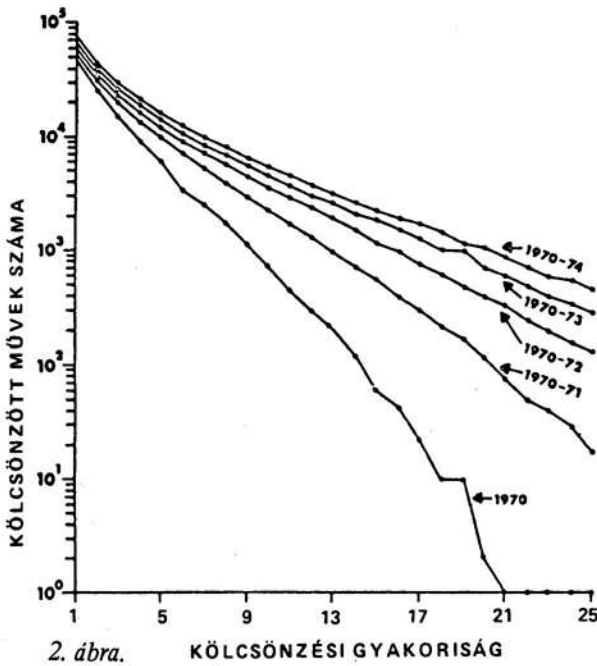
Az állománygyarapítás hatékonyságának egyetlen kritériuma a használat. Nyilván hibás az a szerzeményezési döntés, amelynek eredményét nem használják. A probléma azonban nem ilyen egyszerű: részint mert az, hogy egy beszerzett művet adott időpontig még nem használtak, nem bizonyítja, hogy nem is fogják használni; részint pedig, mert a gyarapításhoz előzetes döntés kell, s a mű használata nem jelezhető előre. Így a kérdés voltaképpen a következő formában merül fel: eredményez-e egy vételi döntés használatot?

Ennek tanulmányozása szempontjából két használati formát lehet megkülönböztetni: a kölcsönzést és a helybeni használatot. Mindkettőt tanulmányozza a Pittsburgh-i egyetem jelenleg folyó vizsgálata. Ezúttal a kölcsönzési igénybevételről számolunk be.

Az egyetem központi könyvtárában 1968-ban gépi kölcsönzési rendszert vezettek be. Egy év (1972–73) adatai alapján érdekes megfigyelésre jutottak: az egyszerű kölcsönzött tételek száma kétszerese a kétszer kölcsönzöttekének, a kétszer kölcsönzöttek száma közel kétszerese a háromszor kölcsönzöttekének stb. A grafikus ábrázolás (szemilogaritmikus skálán) egyenes vonalat ad. Más évek hasonló adatai hasonló eredményre vezetnek (1. ábra).

Még érdekesebb, ha 1970-től kumuláltan figyeljük meg ugyanezt, azaz ábrázoljuk az 1970–71-es, az 1970–72-es stb. időszakok eredményeit. Az egyes, egyre nagyobb időszakok adatai valamennyien lényegében egyeneseket adnak ki, de ezek az egyenesek, egyre emelkedve, a vízszintes felé közelednek (2. ábra). Ez

2. ábra.

KÖLCSÖNZÉSI GYAKORISÁG

(Sárdy Péter)

TÁJÉKOZTATÁSI MUNKA ÁLTALÁBAN

A tudományos-műszaki tájékoztatás gazdasági hatékonysága

A szakirodalomban mind gyakrabban merül fel a követelmény: nem szabad tovább halogatni a tudományos-műszaki tájékoztatás gazdasági hatékonyságának kimutatását és számontartását. Ennek ellenére még nem alakultak ki az erre alkalmas megbízható módszerek.

Logikus a feltételezés, hogy a kutatás és fejlesztés (továbbiakban: K + F) produkálta gazdasági eredményben végső fokon nemcsak a kutatók, fejlesztők, tervezők és technológusok munkája összegeződik, hanem az információs szolgáltatások munkatársaié is. Ezért a K + F nyomán létrejött gazdasági eredményen belül el kell különítenünk a tudományos-műszaki tájékoztatás részesedését. A tudományos-műszaki tájékoztatás gazdasági hatékonyságának kiszámítása ugyan nagy nehézségekkel jár, elvileg mégis lehetséges.

E célból az alábbi képletet állíthatjuk fel:

$$E_{inf} = E_{telj} - E_{kut. + fejl.},$$

ahol E_{inf} a tudományos-műszaki tájékoztatás által elért gazdasági eredmény;

E_{telj} a K + F teljes gazdasági eredménye;

$E_{kut. + fejl.}$ a K + F-ben részt vett kutatók és fejlesztők által produkált gazdasági eredmény.

Ennek az egyszerű képletnek a konkrét számításokban való alkalmazását megnehezíti, hogy egyes elemeit — együtthatók formájában — reális mennyiségekben kell

szavakban kifejezve azt jelenti, hogy a pontosan egyszer kölcsönzött könyvek száma nem emelkedik lényegesen, a többször kölcsönzötteké viszont igen, sőt: *minél többszöri kölcsönzésről van szó, annál gyorsabb ez az emelkedési ütem.* A jelenséget, még mielőtt megkísérelnék magyarázatát, tovább kell tanulmányozni és további tapasztalati adatokra van szükség.

A további vizsgálati témák közül kiemelkednek: könyvek helybeni használata (hipotézis: a kölcsönzések és a helybeni használat közt igen erős az összefüggés); folyóiratok használata (egyúttal azoknak az információs forrásoknak a használata is, amelyek a használót a folyóirathoz vezették); összefüggések a könyvtár állományának szerzeményezése és forgalma, ill. az egyetemi oktatási programok közt.

/Cost-benefit model of library acquisitions in terms of use: progress report = Journal of the American Society for Information Science, 27. köt. 1. sz. 1976. p. 73-74./

kifejezni. Nyilvánvaló, hogy a szóban forgó számításokhoz egyfelől a K + F-nél felhasznált bérarányok, másfelől a K + F összes információs szakaszai szolgálnak objektív kritériumokkal.

A tudományos-műszaki tájékoztatás hatékonyságát nemcsak a szolgáltatások magas színvonala szabja meg, hanem az előkészítésükre és felhasználásukra fordított költségek csökkentése is.

Ezért a tudományos-műszaki tájékoztatás gazdasági hatékonyságának kiszámításához a következő általános képletet vehetjük igénybe:

$$E_{inf} = \frac{\sum_{n=1}^n T_c \cdot t \cdot K}{\sum_{n=1}^n Z_e}$$

ahol T_c = a munkaigényesség csökkentésének mennyisége (napokban) a K + F konkrét eseteiben (szakaszaiban);
 t = a K + F-ben foglalkoztatottak megfelelő kategóriáinak (átlagos) napi munkabére (rubelben);

K = K + F-et realizáló szervezetek általános költség-ráfordítás mennyiségének együtthatója;

n = azon munkák mennyisége, amelyeknél a tájékoztatási anyagok felhasználása következtében csökkent a munkaigényesség;

Z_e = a T_c -nél a K + F témákhoz számításba vett információellátási költség (rubelben).

A fenti képlet feltételezi, hogy a tájékoztatási szolgáltatások munkaigényességét normatívák segítségével ki tudjuk számítani.